

DIALOOG | MAALTIJD | RITUELEN

keti
koti
tafel

Inhoud

04	WAT IS DE KETI KOTI TAFEL? MISSIE
06	DIALOOG
08	MAALTIJD
10	RITUELEN
12	INSPIRATIE
19	CONTACT

**Als je stenen op de weg laat
liggen, dan struikelen je
kinderen erover.**

Surinaams gezegde

Dialogo methode

Maaltijd

Rituelen

Wat is de Keti Koti Tafel?

De Keti Koti (Dialogo) Tafel is een nieuwe traditie waarbij middels het uitwisselen van persoonlijke ervaringen stil gestaan wordt bij de hedendaagse gevolgen van het Nederlandse slavernij verleden met witte en zwarte Nederlanders en alle kleuren daar tussen in. Tijdens de dialoog gebruiken we een gezamenlijke maaltijd die ons herinnert aan het slavernijverleden waarbij aan het begin en aan het eind, passende rituelen worden uitgevoerd. Tussen de gesprekken door zingt een koor de treur- en bevrijdingsliederen die gezongen werden ten tijden van de slavernij.

Mercedes Zandwijken, initiatiefneemster

“Niet alleen kijken maar ook zien. Niet alleen horen maar ook luisteren. Dat is de kracht van de dialogoog”

Stijn Schoonerwoerd, algemeen directeur Nationaal Museum van Wereldculturen

---

Onze missie:

De algemene doelstelling van de Ketu Kotu Dialoog Tafel is het vergroten van het bewustzijn van de innerlijke en sociale conflicten en blinde vlekken die voortkomen uit de complexe historische en sociale achtergronden van het Nederlandse slavernij en koloniale verleden en het verkrijgen van nieuwe inzichten die leiden tot een samenleving vrij van discriminatie en racisme. De stichting Ketu Kotu Tafel beoogt het collectieve bewustzijn ten aanzien van de erfenis van het slavernij en koloniale verleden van Nederland te vergroten. Dit door middel van het organiseren van Ketu Kotu Tafels en de bijbehorende workshop.

"Onze omgang met een gezamenlijk en pijnlijke geschiedenis, zoals het slavernijverleden, vereist erkenning en waardering van verschillen-niet alleen van overeenkomsten. Middels de Ketu Kotu Tafel dialoog hebben veel mensen, net als ik het slavernijverleden vanuit een heel andere positie leren bekijken, een waardevolle ervaring."

Machiel Keestra, filosoof & medeoprichter van de Ketu Kotu Tafel

DEEL 1

Dialogoog

Groeiende behoefte aan dialoog

Dialoog

Tijdens de Keti Koti Tafel delen we onze ervaringen en inzichten over persoonlijke en gevoelige onderwerpen met elkaar. Ook al vormen de slavernijgeschiedenis en haar gevolgen de aanleiding, het is uitdrukkelijk niet de bedoeling om het gesprek te voeren over cultuurhistorische en politieke onderwerpen, integendeel. Waar dergelijke onderwerpen al snel aanleiding geven tot verhitte en polariserende debatten is onze gefaciliteerde dialoog juist gericht op het met elkaar delen van een diversiteit aan persoonlijke ervaringen en inzichten.

Behoeft

De laatste jaren is er in Nederland en elders steeds meer aandacht voor de slavernijgeschiedenis en wordt de afschaffing van de slavernij in steeds meer plaatsen herdacht en gevierd. In het afgelopen decennium hebben wij in samenwerking met bijna honderd musea, gemeentes, bibliotheken, onderwijsinstellingen en andere organisaties in Nederland, Duitsland en de Verenigde Staten Keti Koti Tafels georganiseerd waaraan meer dan 10.000 mensen hebben deelgenomen. Die samenwerkingen en ervaringen hebben veel ideeën en inzichten opgeleverd waarmee wij de Keti Koti Tafel hebben verrijkt en aangepast. Bovendien hebben zij ons ertoe aangezet om de Keti Koti Tafel ook in te zetten ten behoeve van dialogen die niet direct over het slavernijverleden maar over andere gevoelige onderwerpen gaan. Wij hebben namelijk gemerkt dat deze geritualiseerde en geleide - gefaciliteerde - dialoog een veilige en persoonlijke omgeving creëert die ook in andere contexten waardevol is en de uitwisseling van persoonlijke ervaringen en inzichten tussen mensen vergemakkelijkt.

Wij hopen dan ook dat de Keti Koti Tafel nog velen zal inspireren en motiveren om met elkaar te reflecteren op ons gedeelde verleden en de nasleep daarvan, onze identiteit.

"Ik doe mee aan de Keti Koti dialoog tafel om samen het trauma van slavernij en kolonialisme te verwerken en hoop dat we gaan inzien dat het een geschiedenis is die we delen en die ons dus ook verbindt."

Patricia Kaersenhout, kunstenares

"De multiculturele samenleving komt voort uit onze koloniale geschiedenis. Het Nederlandse slavernijverleden is ook mijn verleden en daarmee ons aller verleden. Het is daarom voor mij een eer om een Keti Koti dialoog tafel hebben mogen openen. Het was mooi, intens en een moment van reflectie en bezinning"

Ellen Dekkers, voorzitter FNV bondgenoten

Dialogovragen

Geleide dialoog

Zo'n persoonlijke uitwisseling vormt een belangrijke stap naar het vergroten van onderlinge empathie en begrip en daarmee ook naar een meer inclusieve samenleving. Om dat te bereiken is het belangrijk om voorwaarden te creëren waardoor alle deelnemers zich veilig voelen om vrijuit te spreken. Aangezien de meeste deelnemers elkaar misschien niet kennen en niet gewend zijn aan zo'n gesprek, is het nuttig gebleken om een dergelijke dialoog op een zeer gestructureerde wijze te leiden.

Er zijn verschillende dialoogmethoden beschikbaar en het kan nuttig zijn om een andere structuur toe te passen, afhankelijk van de context en de groeps - samenstelling. De dialoogstructuur vereist ongeveer 20 minuten voor een enkele dialoogronde. Daarbij garandeert de geleide structuur dat alle deelnemers gelijkelijk kunnen bijdragen en dat er voldoende aandacht wordt besteed aan elke bijdrage. Bovendien versterkt deze structuur ons vermogen om aandachtig en geduldig naar elkaar te luisteren en om te begrijpen wat de ander zegt. Immers: dialoog is wellicht meer de kunst van het luisteren en begrijpen dan de kunst van het spreken!

VOORBEELD

Thema: Overeenkomsten en verschillen

Dialogovraag 1

Wat maakt jou anders, speciaal en misschien ook kwetsbaar? Heb je je daardoor ook weleens onvrij gevoeld om te zijn wie je bent?

Dialogovraag 2

Kun jij je een ervaring herinneren die jou heeft doen beseffen hoezeer mensen kunnen verschillen, en dat die verschillen een verrijking kunnen vormen? Of juist een ervaring waarbij je merk- te dat zo'n verschil tot onbegrip en wrijving heeft geleid?

Dialogovraag 3

Ben jij weleens persoonlijk geraakt door de toon van het racisme-debat, en zo ja: waarom? Of zo nee: waarom niet? Hoe zou jij die toon willen veranderen?

Dialogovragen

De Keti Koti Tafel biedt een veilige en persoonlijke omgeving voor een dialoog over ervaringen, gevoelens en inzichten die de deelnemers persoonlijk hebben en die op een of andere manier samenhangen met ons gedeelde slavernijverleden en zijn gevolgen. De lokale context speelt altijd een belangrijke rol bij de voorbereidingen en kan de tafel daar eventueel op worden aangepast.

Relevant kunnen daarbij bijvoorbeeld de samenstelling van de deelnemersgroep, de directe omgeving van de bijeenkomst, en het moment van het jaar zijn. De vragen moeten helder en eenduidig zijn en aanleiding geven aan alle deelnemers om persoonlijke ervaringen en inzichten te delen met elkaar.

Wij stellen vaak vragen die deelnemers uitnodigen om zich te buigen over hun verleden, huidige situatie en toekomst met betrekking tot een onderwerp. Op die manier kunnen drie verschillende vragen worden gesteld die thematisch met elkaar samenhangen.

DEEL 2

Maaltijd

Gezamenlijke gereconstrueerde slavenmaaltijd

Keti Koti Dialoog Tafel: ingrediënten voor de maaltijd

Passend bij de context van de Keti Koti Dialoog Tafel bestaat de maaltijd zoveel mogelijk uit voedsel dat waarschijnlijk door voormalige tot slaaf gemaakten werd gegeten. Meestal is dit voedsel relatief eenvoudig, omdat de tot slaaf gemaakten vaak de restanten van hun eigenaars of andere goedkope ingrediënten aten. Dit voedsel zal uiteraard van plaats tot plaats verschillen. De Amerikaanse slavernijgeschiedenis is bijvoorbeeld tastbaar in het zogenaamde 'Soul Food' dat door vele zwarte Amerikanen rond Oudejaarsavond wordt gegeten en waarin Afrikaanse elementen met Caribische en zuidelijke ingrediënten worden gecombineerd. Binnen de Afro-Nederlandse of Surinaamse context bestaat de maaltijd uit:

Voorgerecht

Pindasoep - een soep die hoofdzakelijk bestaat uit gemalen pinda's, zout vlees en 'tom tom' (balletjes van gekookte bakbananen).

Hoofdgerecht

Heri heri - een Afrikaanse kleurrijke maar eenvoudige maaltijd van verschillende aardvruchten (knollen), (kook)banaan, groente en bakkeljauw

Dessert

Bojo - een Surinaamse cake gemaakt van geraspte cassave en kokos, rozijnen en suiker.

Dranken

Voor zowel jong als oud. In de Afro-Surinaamse traditie worden bij feestelijke gelegenheden altijd twee siropen aangeboden, namelijk gembersiroop of -bier (non-alcoholisch) en orgeade (siroop van amandelen).

DEEL 3

Rituelen

Opbouw en betekenis van de rituelen

Rituelen

Tijdens de symbolische handelingen die we tijdens de Keti Koti Tafel uitvoeren, ervaren de deelnemers op een fysieke wijze bepaalde aspecten van de Afro- Caribische slavernij en de afschaffing ervan. Zo wordt er op Surinaams bitter hout Kwasi Bitá gekauwd, om de bittere smaak van het verleden op te roepen. Daarnaast wrijven dialogopartners elkaars polsen in met kokosolie om zo elkaars imaginaire pijn te verzachten. Een dergelijke actieve en lichamelijke betrokkenheid van de deelnemers aan de Keti Koti Tafel creëert een intieme vertrouwensband en draagt zo bij aan de effectiviteit van de persoonlijke dialoog die daarop volgt. De veilige context en het vertrouwen die zo gecreëerd worden, dragen bij aan het onderlinge begrip en de empathie.

Kwasi bitá

Dit bittere hout is afkomstig van een heesterachtige en kininehou- dende plant uit Suriname en wordt als geneesmiddel gebruikt.

Kokosolie

Hiermee kunnen de pijn en vlekken uit het verleden die velen heden ten dage nog voelen weggewreven worden. Kokospalmen groeien in Suriname en kokosolie wordt veel gebruikt in de keuken en voor de verzorging van lichaam en haar in de Afro-Nederlandse gemeenschap.

Suikerriet

De zoete smaak van vrijheid, die tegelijk herinnert aan dit bittere verleden: suikerriet was een van de belangrijkste gewassen en exportproducten van Suriname tijdens de Nederlandse slavernij.

Het openingsritueel

Het openingsritueel creëert een bijzondere en rituele context, waarmee voor alle deelnemers de gehele bijeenkomst op een zichtbare manier onderscheiden wordt van andere bijeenkomsten. Ook de muziek en de liederen dragen hieraan bij. Zeker als het in gezamenlijkheid en in stilte gebeurt, wordt er zorg gedragen voor een positieve en vertrouwde context voor de groep als geheel. De collectief ervaren emoties begeleid door de expressiviteit van de treur- en vrijheidsliederen, zorgen ervoor dat de deelnemers tijdens de dialoog die daarop volgt, gemakkelijker hun persoonlijke ervaringen, emoties en inzichten delen met elkaar.

Persoonlijke onthullingen

Vaak zie je tijdens de Keti Koti Tafel hier en daar mensen in tranen. Dit is een goed teken want dat betekent dat de deelnemers geraakt zijn door de persoonlijke onthullingen, door de aanraking van de ander en de betekenis van de bittere smaak en de treurlieder. We beogen dat de deelnemers zich de impact van de rituelen beseffen: *"Ik wrijf de pijn bij jou weg van het verleden en mocht je in het heden de pijn van het verleden nog steeds voelen, dan is het mijn intentie om deze ook weg te wrijven. Ik proef de bittere smaak van het verleden en ik hoor de pijn en het verdriet".*

KETI KOTI TAFEL RITUELEN

- 1 Welkomstlied
- 2 Vooroudergebed
- 3 Dekken voor de onverwachte gast
- 4 Een persoonlijke onthulling
- 5 Luisteren naar de treurlieder
- 6 De bittere smaak van het verleden
- 7 Het kokosolie ritueel
- 8 Een gereconstrueerde slavenmaaltijd
- 9 Doorgeven van het verhaal
- 10 Vragen en antwoorden
- 11 Vrij uitspreken en luisteren naar elkaar
- 12 Suikerriet en vrijheidsliederen

Het koor

Welkomslied

Als alle deelnemers hebben plaatsgenomen wordt er een traditioneel welkomstlied gezongen.

Vooroudergebed

Aansluitend wordt een vooroudergebed uitgesproken als eerbetoon aan onze voorouders die geleden hebben onder de slavernij. Daarbij hebben velen zich verzet tegen dit onmenselijke systeem, of zelfs deelgenomen aan de actieve strijd ertegen. Zij allen hebben geholpen om de vrijheid te verkrijgen en kunnen ons vandaag nog inspireren in de strijd om onze vrijheid.

De gebeden zijn in Surinaams Sranang Tongo en worden meestal voorgedragen door één persoon.

*Wanaisa yu mu were begi o
Mi gron Winti yu mu yere begi
Yu na mama, wi na pikin o,
Wanaisa, yu mu were begi.*

*Moeder Aisa, hoor onze gebeden,
Mijn Moeder Aarde, hoor onze gebeden,
U bent de moeder, wij zijn de kinderen,
Moeder Aisa, hoor onze gebeden.*

Treurlieder

Ter herinnering aan de bittere tijden in het verleden kauwen we op een stukje Kwasi Bitá. Daarbij wordt door het koor een treurlied gezongen ter nagedachtenis aan de voorouders die geleden hebben onder de wreedheden van de slavernij.

Vrijheidsliederen

De tafel wordt afgerond met traditionele vrijheidsliederen terwijl we op stukjes suikerriet kauwen welke symbool staat voor de zoete vrijheid waarin we nu leven.

**Pain travels through family lines
until someone is ready to heal it
in themselves.**

**By going through the agony of
healing you no longer pass the
poison chalice onto the
generations that follow.**

**Its incredibly important and
sacred work.**

Inspiratie

Keti Koti Tafel logo

Het logo van de Keti Koti Tafel is geïnspireerd op het traditionele Sankofa-symbool. Dit vindt zijn oorsprong in West-Afrika, de regio waar veel mensen tot slaaf werden gemaakt en waar vandaan zij werden vervoerd naar de Amerika's. In het Akan - een taal uit die regio die ook in Suriname zijn sporen heeft nagelaten - betekent san-ko-fa: "Ga terug en neem", bijvoorbeeld in de zin van "Ga terug naar de bron, neem en leer daarvan." De vogel die zijn hoofd naar achteren keert en dan een ei van zijn rug opneemt symboliseert ook dat de toekomstige generatie kan leren van het opnieuw onder ogen zien en reflecteren op het verleden.

Dit symbool wordt door veel instellingen in de Afrikaanse diaspora gebruikt, om zo aan te moedigen dat men reflecteert op het verleden als bijdrage aan de ontwikkeling van een gedeelde toekomst. Aangezien de Keti Koti Tafel deelnemers uitnodigt om middels dialogen gezamenlijk te reflecteren op onze gedeelde (slavernij-)geschiedenis hebben wij ervoor gekozen om twee verschillende vogels met elkaar te verbinden. Zo vormen zij een gastvrije tafel, terwijl hun vleugels zowel verwijzen naar hun open en gesloten ketens als naar hun vrijheid. De eieren die de vogels oppikken zijn zowel van henzelf als van elkaar.

Hopelijk wordt het doel van de dialoog bereikt om, door gedeelde reflectie op het verleden en door meer begrip van onszelf en van elkaar, samen te bouwen aan een betere toekomst voor onszelf en toekomstige generaties.

CONTACT

Stichting Keti Koti Tafel

Organisatie:

Mercedes Zandwijken, algemeen directeur

Dr. Machiel Kestra, filosoof

Marit van Splunter, office- & social media manager

tel. +31 6 543 989 92

info@ketikotitafel.nl

www.ketikotitafel.nl

